УДК 330.322.5:001.8
https://doi.org/10.66416/2522-1620.3.2026.102-106

КРАМЧЕНКО Р. А.

Методологічні основи визначення ефективності виробничих і фінансових інвестицій

Предметом дослідження *є ефективність виробничих і фінансових інвестицій.*

Метою дослідження *є побудова методологічних основ визначення ефективності виробничих і фінансових інвестицій.*

Методи дослідження. *У статті використані діалектичний метод наукового пізнання, метод аналізу і синтезу, порівняльний метод, метод узагальнення даних.*

Результати роботи. *У статті визначено загальні методологічні засади ефективності виробничих і фінансових інвестицій. Розглянуто специфічні методологічні особливості визначення ефективності виробничих і фінансових інвестицій. Визначено перелік критеріїв щодо вибору методології ефективності виробничих і фінансових інвестицій. Доведено необхідність комплексного підходу до визначення ефективності виробничих і фінансових інвестицій.*

Висновки. *Ефективність інвестиційної діяльності є багатогранним поняттям, яке потребує системного підходу до її оцінки, охоплюючи як кількісні, так і якісні аспекти. Вибір конкретних методів та показників для оцінки ефективності повинен ґрунтуватися на стратегічних цілях інвестиційного проекту, його специфіці та галузевій приналежності. Зокрема, для оцінки ефективності виробничих інвестицій пріоритетними є показники, що відображають зміни в обсягах виробництва, зниження собівартості, зростання продуктивності праці та ефективності використання матеріальних ресурсів. До них належать NPV, IRR, строк окупності, коефіцієнт ефективності інвестицій. При аналізі ефективності фінансових інвестицій необхідно зосереджуватись на дохідності, ліквідності, ризикованості та співвідношенні отриманого прибутку до вкладеного капіталу. Необхідно використовувати показники прибутковості інвестицій (ROI), рентабельності власного капіталу (ROE), рентабельності активів (ROA), показники співвідношення боргу до власного капіталу (D/E ratio). Важливою методологічною основою є інтеграція показників ефективності виробничих та фінансових інвестицій, оскільки ці два аспекти часто є взаємопов'язаними. Розроблена методологія дає можливість забезпечити обґрунтований вибір інвестиційних стратегій, оптимізувати розподіл ресурсів та підвищити загальний рівень ефективності господарської діяльності підприємств.*

Ключові слова: *виробничі інвестиції, фінансові інвестиції, ефективність, методологія, диверсифікація, прибуток, дисконтування, модернізація, капітал, витрати.*

ROSTYSLAV KRAMCHENKO

Methodological foundations for determining the effectiveness of production and financial investments

The subject of the study *is the efficiency of production and financial investments.*

The purpose of the study *is to build methodological foundations for determining the efficiency of production and financial investments.*

Research methods. *The article uses the dialectical method of scientific knowledge, the method of analysis and synthesis, the comparative method, and the method of data generalization.*

Results of the work. *The article defines the general methodological foundations of the efficiency of production and financial investments. The specific methodological features of determining the efficiency of production and financial investments are considered. A list of criteria for choosing a methodology for the efficiency of production and financial investments is determined. The need for a comprehensive approach to determining the efficiency of production and financial investments is proven.*

Conclusions. *The efficiency of investment activity is a multifaceted concept that requires a systematic approach to its assessment, covering both quantitative and qualitative aspects. The choice of specific methods and indicators for assessing efficiency should be based on the strategic goals of*

© КРАМЧЕНКО Р. А., 2026

the investment project, its specifics and industry affiliation. In particular, to assess the effectiveness of production investments, priority indicators are those that reflect changes in production volumes, cost reduction, labor productivity growth and efficiency of use of material resources. These include NPV, IRR, payback period, investment efficiency coefficient. When analyzing the effectiveness of financial investments, it is necessary to focus on profitability, liquidity, riskiness and the ratio of profit received to invested capital. It is necessary to use indicators of return on investment (ROI), return on equity (ROE), return on assets (ROA), debt to equity ratio (D/E ratio). An important methodological basis is the integration of indicators of the effectiveness of production and financial investments, since these two aspects are often interrelated. The developed methodology makes it possible to ensure a well–founded choice of investment strategies, optimize resource allocation and increase the overall level of efficiency of economic activities of enterprises.

Keywords: *production investments, financial investments, efficiency, methodology, diversification, profit, discounting, modernization, capital, costs.*

Постановка проблеми. Ефективність інвестицій є основним фактором сталого розвитку підприємств та економіки в цілому. В умовах динамічного ринкового середовища та постійних технологічних змін, вчасне та обґрунтоване прийняття інвестиційних рішень є першочерговим завданням для будь–якої організації. Це вимагає розробки комплексних та гнучких методологічних підходів до оцінки як виробничих, так і фінансових інвестицій, що відрізняються за своєю природою, цілями та наслідками. Виробничі інвестиції, спрямовані на модернізацію основних засобів, впровадження нових технологій та розширення виробничих потужностей, безпосередньо впливають на операційну діяльність та конкурентоспроможність підприємства. Водночас, фінансові інвестиції, що передбачають вкладення в цінні папери, частки в інших компаніях чи банківські депозити, відіграють важливу роль у формуванні фінансової стійкості, диверсифікації ризиків та оптимізації капітальної структури.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Незважаючи на відмінності, обидва види інвестицій потребують ретельної методологічної бази для їх оцінки. Сучасні наукові дослідження та практичний досвід як зарубіжних (В. Беренс, П. Хавренек, Г. Бірман, С. Шмідт), так і вітчизняних (Василик О.Д., Верба В.А., Гранатуров В.М., Єрмошенко М.М., Науменкова С.В.) науковців свідчать про необхідність поєднання традиційних кількісних методів з якісними інструментами аналізу, врахування макроекономічних факторів, а також специфічних галузевих особливостей. Дослідження методологічних основ визначення ефективності виробничих і фінансових інвестицій є важливим завданням, що потребує систематизації та удосконалення існуючих підходів.

Мета статті – побудова методологічних основ визначення ефективності виробничих і фінансових інвестицій.

Виклад основного матеріалу. Визначення ефективності інвестицій є основним завданням для будь–якого суб'єкта господарювання, оскільки воно дає можливість оцінити доцільність вкладення коштів, раціональність їх використання та досягнення стратегічних цілей. Загальних методологічних основ для оцінки ефективності виробничих та фінансових інвестицій, хоч і існують певні відмінності у їх специфіці. Загальні методологічні засади:

Мета інвестування: ефективність інвестицій завжди оцінюється відносно поставленої мети. Це може бути: збільшення прибутку (фінансові інвестиції); збільшення обсягів виробництва, підвищення продуктивності, зниження витрат (виробничі інвестиції); збереження капіталу; диверсифікація; соціальна відповідальність.

Порівняльний аналіз: ефективність інвестицій визначається шляхом порівняння результатів з витратами, а також порівняння з альтернативними варіантами вкладень.

Дисконтування грошових потоків: більшість інвестиційних проектів мають довгостроковий характер, тому для об'єктивної оцінки ефективності використовується дисконтування майбутніх грошових потоків. Це дає можливість врахувати вартість грошей у часі (часовий фактор).

Ризик: будь–які інвестиції пов'язані з ризиком. ефективність повинна бути оцінена з урахуванням рівня ризику, притаманного тому чи іншому інвестиційному проекту.

Критерії ефективності: існує низка стандартних критеріїв, які використовуються для оцінки ефективності, зокрема:

– Термін окупності (Payback Period, PP): час, за який сукупні грошові надходження від проекту покриють початкові інвестиційні витрати.

– Чиста поточна вартість (Net Present Value, NPV): різниця між сумою дисконтованих вхідних грошових потоків від проекту та сумою дисконтованих вихідних грошових потоків (інвестиційних витрат). Якщо NPV > 0, проект вважається прибутковим.

– Внутрішня норма прибутковості (Internal Rate of Return, IRR): ставка дисконтування, при якій NPV дорівнює нулю. Проект вважається ефективним, якщо IRR перевищує вартість капіталу (ставки дисконтування, яка відображає мінімально прийнятний рівень прибутковості).

– Індекс прибутковості (Profitability Index, PI): співвідношення суми дисконтованих вхідних грошових потоків до суми дисконтованих вихідних грошових потоків. PI > 1 означає, що проект прибутковий.

Специфічні методологічні особливості: виробничі інвестиції спрямовані на створення, модернізацію або розширення основних засобів, нематеріальних активів, пов'язаних з виробничою діяльністю.

Основні аспекти методології:

Оцінка впливу на операційну діяльність:

– Збільшення випуску продукції: оцінюються потенційні обсяги виробництва, швидкість виходу на повну потужність.

– Зниження собівартості: аналізується економія матеріалів, енергії, робочої сили, зменшення відходів, скорочення браку.

– Підвищення продуктивності праці: оцінюється зростання випуску продукції на одного працівника або на одиницю часу.

– Поліпшення якості продукції: це може призвести до зростання попиту, можливості встановлення вищої ціни, зменшення кількості рекламацій.

– Скорочення термінів виробничого циклу.

– Збільшення ефективності використання обладнання.

Грошові потоки:

– Інвестиційні витрати: вартість придбання або будівництва обладнання, витрати на монтаж, пусконалагоджувальні роботи, навчання персоналу, витрати на розробку та впровадження нових технологій.

– Операційні грошові потоки: додаткові доходи від збільшення обсягів продажу, економія витрат, які виникають внаслідок інвестицій.

– Залишкова вартість (ліквідаційна вартість): ймовірна вартість обладнання або активів наприкінці терміну служби проекту.

Нефінансові показники:

– Екологічна безпека: вплив на навколишнє середовище, відповідність нормам.

– Безпека праці: покращення умов праці, зменшення ризику нещасних випадків.

– Соціальний вплив: створення нових робочих місць, вплив на місцеву громаду.

– Технологічний рівень: впровадження інновацій, досягнення конкурентних переваг.

Фінансові інвестиції передбачають вкладення коштів у цінні папери, частки в бізнесі інших компаній, банківські депозити, нерухомість (з метою отримання доходу від оренди або перепродажу).

Основні аспекти методології:

Оцінка прибутковості та ризику:

– Дивіденди: доходи від акцій.

– Відсотки: доходи від облігацій, депозитів.

– Приріст капіталу: збільшення вартості цінних паперів або частки в бізнесі.

– Рівень ризику: оцінка ймовірності дефолту емітента, волатильність цін, ліквідність активу.

Грошові потоки:

– Інвестиційні витрати: сума, витрачена на придбання активу.

– Дохідні грошові потоки: дивіденди, купонні виплати, орендна плата, доходи від продажу активу.

– Податкові виплати: податки на отримані доходи.

3. Специфічні показники:

• дивідендна дохідність (Dividend Yield): співвідношення річних дивідендів до ринкової вартості акції;

• дохідність за купоном (Coupon Yield): співвідношення річного купонного платежу до номінальної вартості облігації;

• коефіцієнт ціна/прибуток (Price/Earnings Ratio, P/E): співвідношення ринкової вартості акції до прибутку на акцію;

• бета–коефіцієнт: міра ринкового ризику акції.

Вибір конкретних методів та критеріїв залежить від: 1) типу інвестицій: виробничі чи фінансові; 2) мети інвестування: максимізація прибутку, збільшення частки ринку, збереження капіталу тощо; 3) масштабу проекту: чим більший проект, тим складнішою і детальнішою має бути оцінка; 4) галузі діяльності: різні галузі мають специфічні фактори, що впливають на ефективність; 5) наявності інформації: якість та доступність даних про майбутні доходи, витрати та ризики.

Визначення ефективності виробничих та фінансових інвестицій потребує комплексного підходу. Хоч базові принципи оцінки (дисконтування, порівняльний аналіз) є спільними, специфіка кожного типу інвестицій потребує використання різних наборів показників та аналізу. Головним завданням будь–якої методології є надання об'єктивної інформації для прийняття обґрунтованих інвестиційних рішень, що спрямовані на досягнення цілей суб'єкта господарювання.

Висновки

Ефективність інвестиційної діяльності є багатогранним поняттям, яке потребує системного підходу до її оцінки, охоплюючи як кількісні, так і якісні аспекти. Вибір конкретних методів та показників для оцінки ефективності повинен ґрунтуватися на стратегічних цілях інвестиційного проекту, його специфіці та галузевій приналежності. Зокрема, для оцінки ефективності виробничих інвестицій пріоритетними є показники, що відображають зміни в обсягах виробництва, зниження собівартості, зростання продуктивності праці та ефективності використання матеріальних ресурсів. До них належать NPV, IRR, строк окупності, коефіцієнт ефективності інвестицій. При аналізі ефективності фінансових інвестицій необхідно зосереджуватись на дохідності, ліквідності, ризикованості та співвідношенні отриманого прибутку до вкладеного капіталу. Необхідно використовувати показники прибутковості інвестицій (ROI), рентабельності власного капіталу (ROE), рентабельності активів (ROA), показники співвідношення боргу до власного капіталу (D/E ratio). Важливою методологічною основою є інтеграція показників ефективності виробничих та фінансових інвестицій, оскільки ці два аспекти часто є взаємопов'язаними. Розроблена методологія дає можливість забезпечити обґрунтований вибір інвестиційних стратегій, оптимізувати розподіл ресурсів та підвищити загальний рівень ефективності господарської діяльності підприємств.

Список використаних джерел:

1. Бородіна О. А., Ляшенко В. І. Повоєнне відновлення економіки: світовий досвід та спроба його адаптації для України. Вісник економічної науки України. 2022. № 1. С. 121–134.

2. Гаврилко П. П., Колодійчук А. В., Гуштан Т. В., Каганець–Гаврилко Л. П., Ярема Т. В., Брензович О. І. Міжнародний інвестиційний менеджмент: підручник. Львів: Вид–во ННВК «АТБ», 2025. 193 с.

3. Гаврилко П. П., Колодійчук А. В., Гуштан Т.В., Молнар О.С., Булеца Н.В., Ерделъї О.П. Міжнародний торговельний менеджмент: підручник. Львів: Вид–во ННВК «АТБ», 2024. 191 с.

4. Гаврилко П. П., Колодійчук А. В., Каганець–Гаврилко Л. П., Гуштан Т. В., Крамченко Р. А. Конкурентні технології в міжнародній економіці: підручник. Львів: Вид–во ННВК «АТБ», 2023. 184 с.

5. Гаврилко П. П., Колодійчук А. В., Крамченко Р. А., Індус К. П., Василиха Н. В. Міжнародний менеджмент: підручник. Львів: Вид–во ННВК «АТБ», 2024. 192 с.

6. Гаврилко П. П., Колодійчук А. В., Лазур С. П., Важинський Ф. А. Міжнародна економіка в таблицях, схемах, формулах, задачах і прикладах: навчальний посібник. Львів: Вид–во ННВК «АТБ», 2019. 258 с.

7. Гаврилко П. П., Колодійчук А. В., Важинський Ф. А., Індус К. П. Міжнародні фінанси і фінансовий менеджмент в задачах та прикладах: навчальний посібник. Львів: Вид–во ННВК «АТБ», 2020. 161 с.

8. Гаврилко П. П., Лалакулич М. Ю., Колодійчук А. В. Основні фактори виникнення кризових явищ на промислових підприємствах. Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.–техн. праць. 2012. Вип. 22 (4). С. 158–164.

9. Колодійчук А. В. Інноваційний розвиток промисловості: завдання управління при врахуванні умов недосконалої конкуренції: монографія. Львів: Ліга–Прес, 2015. 324 с.

10. Колодійчук А. В. Інформація як фактор інноваційного розвитку економіки. Формування ринкових відносин в Україні. 2012. № 5/1(132). С. 58–62.

11. Колодійчук А. В., Гуштан Т. В., Молнар О. С., Василиха Н. В., Чобаль Л. Ю. Міжнародні перевезення в міжнародній економіці: підручник. Львів: Вид–во ННВК «АТБ», 2021. 189 с.

12. Черваньов Д. М. Менеджмент інвестиційної діяльності підприємств: навч. посібник. К.: Знання, 2003. 622 с.

References:

1. Borodina, O. A., & Lyashenko, V. I. (2022). Povoyenne vidnovlennya ekonomiky: svitovyy dosvid ta sproba yoho adaptatsiyi dlya Ukrayiny [Post–war economic recovery: world experience and an attempt at its adaptation for Ukraine]. Visnyk ekonomichnoyi nauky Ukrayiny – Bulletin of Economic Science of Ukraine, 1, 121–134. [in Ukrainian].

2. Havrylko, P. P., Kolodiychuk, A. V., Hushtan, T. V., Kahanets–Havrylko, L. P., Yarema, T. V., & Brenzovych, O. I. (2025). Mizhnarodnyy investytsiynyy menedzhment

[International investment management]: Textbook. Lviv: ATB Publishing. [in Ukrainian].

3. Havrylko, P. P., Kolodiychuk, A. V., Hushtan, T. V., Molnar, O. S., Buletsa, N. V., & Erdelyi, O. P. (2024). Mizhnarodnyy torhovel'nyy menedzhment [International Trade Management]: Textbook. Lviv: ATB Publishing. [in Ukrainian].

4. Havrylko, P. P., Kolodiychuk, A. V., Kahanets–Havrylko, L. P., Hushtan, T. V., & Kramchenko R. A. (2023). Konkurentni tekhnolohiyi v mizhnarodniy ekonomitsi [Competitive technologies in the international economy]: Textbook. Lviv: ATB Publishing. [in Ukrainian].

5. Havrylko, P. P., Kolodiychuk, A. V., Kramchenko, R. A., Indus, K. P., & Vasylykha, N. V. (2024). Mizhnarodnyy menedzhment [International management]: Textbook. Lviv: ATB Publishing. [in Ukrainian].

6. Havrylko, P. P., Kolodiychuk, A. V., Lazur, S. P., & Vazhynskyy, F. A. (2019). Mizhnarodna ekonomika v tablytsyakh, skhemakh, formulakh, zadachakh i prykladakh [International Economics in Tables, Schemes, Formulas, Problems and Examples]: Textbook. Lviv: ATB Publishing. [in Ukrainian].

7. Havrylko, P. P., Kolodiychuk, A. V., Vazhynskyy, F. A., & Indus, K. P. (2020). Mizhnarodni finansy i finansovyy menedzhment v zadachakh ta prykladakh [International finance and financial management in problems and examples]: Textbook. Lviv: ATB Publishing. [in Ukrainian].

8. Havrylko, P. P., Lalakulych, M. Yu., & Kolodiychuk, A. V. (2012). Osnovni factory vynyknennya kryzovykh yavyshch na promyslovykh pidpryyemstvakh [The main factors of emergence of crisis phenomena in industrial enterprises]. In Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny [Scientific Bulletin of National Forestry University of Ukraine]: Vol. 22 (4) (pp. 158–164). [in Ukrainian].

9. Kolodiychuk, A. V. (2015). Innovatsiynyy rozvytok promyslovosti: zavdannya upravlinnya pry vrakhuvanni umov nedoskonaloyi konkurentsiyi [Innovative development of industry: the tasks of management taking into account the conditions of imperfect competition]. Lviv: League Press. [in Ukrainian].

10. Kolodiychuk, A. V. (2012). Informatsiya yak faktor innovatsiynoho rozvytku ekonomiky [Information as a factor of innovation development of the economy]. In Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukrayini [Formation of market relations in Ukraine]: Vol. 5/1 (132) (pp. 58–62). [in Ukrainian].

11. Kolodiychuk, A. V., Hushtan, T. V., Molnar, O. S., Vasylykha, N. V., & Chobal, L. Yu. (2021). Mizhnarodni perevezennya v mizhnarodniy ekonomitsi [International transportation in the international economy]: Textbook. Lviv: ATB Publishing [in Ukrainian].

12. Chervanyov, D. M. (2003). Menedzhment investytsiynoyi diyal'nosti pidpryyemstv [Management of investment activity of enterprises]: Textbook. Kyiv: Znannya. [in Ukrainian].

Дані про автора

Крамченко Ростислав Анатолійович,

к.е.н., доцент Львівської філії ПВНЗ «Європейський університет»

ORSID: https://orcid.org/0009–0008–8021–0548

e–mail: rostkram65@ukr.net

Data about the author

Rostyslav Kramchenko,

Candidate of Economics, Associate Professor, Lviv Branch of the European University

e–mail: rostkram65@ukr.net

Надходження статті до редакції 10.03.2026

Прийнято до друку 20.03.026

Опубліковано 30.03.2026